

FORUM

maandblad voor
architectuur en
gebonden kunst

8
1954

glish Summary

Résumé français

›using 1948-1953

Page 305

by W. van Tijen

e reproductions in this issue offer us a good picture of certain hitectural results, achieved just after the war.
)uring the German occupation, architects of different schools met and cussed post-war architectural problems at Doorn.
ncidentally, Doorn was also the cradle of 'Forum'. However, the ferent architectural movements, such as the 'Delft' school and the nctionalists' were not able to reach some sort of agreement. Post-war hitecture clearly demonstrates this and also that they had influenced ch other mutually.
\part from this mutual influence—what is, objectively speaking, the ue of this architecture?
\ccording to the author, its value consists of its realism and its honesty. nction, construction and material always prevailed. In contradistinction the 'game of forms' practised by the pre-war 'Amsterdam' school, st-war architecture was based on craftmanship and on actual, social d technical problems. Those who do not accept compromise should npare the post-war architectural results with those of other countries the same period. The reproductions show that the effort was at least nest and based on craftmanship.
The author does not believe however, that architectonically speaking results obtained are important contributions to the architecture of our e. Post-war Swedish architecture of the period consisted of consequent ndardized building together with a remarkably free urban architecture. In England there was large-scale garden city construction and stanrdized school building. France had its 'unité d'habitation' by Le Corsier and Perret at Le Havre. Post-war problems are greater and more mplicated than one of us could have predicted during our discussions Doorn. There is little or no time for 'stabilisation'. Future results ll not always be very beautiful and there will be less respect for certain tablished values. Berlage, Mondriaan, Oud, Rietveld and Van der Vlugt ll always be respected for their courage and insight. The time has rived that we too must have the courage to realize the fundamental ıths discovered by these pioneers.

Habitations 1948-1953

Page 305

par W. van Tijen

Les reproductions dans cette issue nous offrent une bonne impression des résultats architecturaux d'après guerre.
Pendant l'occupation Allemande, les architectes de différents mouvements se rencontraient à Doorn et discutaient les problème architecturaux d'après guerre. Il est remarquable que Doorn etait aussi le berceau de ,,Forum''. Cependant les mouvements architecturaux différents comme l'école de Delft et les ,,fonctionnalistes'' ne réussirent pas à s'accorder et l'architecture d'après guerre le démontrait clairement. Il était aussi évident qu'ils s'étaient influencés mutuellement.

Cependant on se demande, d'un point de vue objectif — de quoi consiste la valeur de cette architecture?
C'est l'avis de l'auteur que la valeur consiste d'un sens de réalité et d'honnêteté. Fonction, construction et matériel y prévalent toujours. Par opposition à l'école d'Amsterdam d'avant guerre, qui consistait d'un jeu de formes, l'architecture d'après guerre était basée sur l'artisanat et sur les problèmes sociaux et techniques actuels.
Ceux qui ne sont pas d'accord avec le ,,compromis'' sont conseillés de comparer les résultats hollandais avec ceux de l'étranger bâtis pendant cette periode. Les reproductions démontrent que nos efforts pendant ce temps était au moins honnêtes et justifiables.
L'auteur ne pense pas, d'un point de vue architectural, que les résultats en question peuvent être considérés comme des contributions importantes à l'architecture d'aujourd'hui. L'architecture Suédois d'après guerre, consiste d'une architecture standardisée appliquée d'une façon logique et d'un urbanisme remarquablement libre.
En Angleterre la construction d'écoles standardisées et le système de cité-jardin ont été appliqué sur une grande échelle. La France connait ,,l'unité d'habitation'' par Le Corbusier et son Perret à Le Hâvre.
Les problèmes d'après guerre étaient beaucoup plus compliqués qu'on aurait pu prévoir à Doorn. Il n'y a plus le temps pour la stabilisation, les résultats futurs ne seront pas toujours fort beaux et le respect pour les valeurs établies diminuera. Berlage, Mondriaan, Oud, Rietveld et Van der Vlugt seront toujours admirés pour leur courage et leur perspicacité. Il est temps que nous aussi nous réalisons les découvertes de ces pionniers.

ndblad, opgericht door het Genootschap ,,Architectura
micitia" in samenwerking met de Maatschappij tot Bevor-
ig der Bouwkunst, Bond van Nederlandsche Architecten,
. A. Orgaan van het Genootschap A. et A.

actie Secretariaat: Mej. I. D. Foest, Keizersgracht 476,
sterdam-C., tel. 35375, aan wie alle voor de redactie
emde stukken moeten worden gezonden

gave en Administratie: G. VAN SAANE, Herengracht 406
sterdam-C. - Telefoon 36186 - Postrekening 681.31.

FORUM

maandblad voor architectuur en gebonden kunst

8
1954

gende jaargang Augustus 1954

oud van dit nummer:

W. van Tijen:
ningbouw 1948—1953

Foto's van

George Flipse	pag. 304-326-327
Fotopersbureau Van Buiten	334 midden
Gemeente Woningdienst Amsterdam	330
Henning	310
F. Lahaye	309
Loopuit en Reichenfeld	313 onder
Van Manen	307
J. Naseman	308
E. M. van Ojen	313 boven
J. d'Oliveira	324-328-331-336-337
Cas Oorthuys	335-340
J. Th. Piek	306
Publicité Campagne	330-331
Renes	325
Jan Versnel	312-316-317-319-320-321-334 bov. en ond.-338-339

t **volgende nummer** zal gewijd zijn aan
hitectuur in de U.S.A.

ORUM" verschijnt met 12 nummers per jaar

onnementsprijs ƒ 24.— per jaar
se nummers, indien aanwezig ƒ 2.50 per nummer
es franco per post bij vooruitbetaling te voldoen
r België Frs. 450.—

js van dit nummer ƒ 3.—/B. Frs. 55.—

Woningbouw 1948—1953

Ir W. van Tijen

De in dit nummer gepubliceerde foto's geven een zeer goed beeld van wat de beste Nederlandse architecten direct na de oorlog in de woningbouw bereikt hebben. Voor insiders die de hierna volgende term zullen begrijpen, zou ik deze architectuur „Doorns" willen noemen, want zij is naar mijn gevoel een rechtstreeks gevolg van de architecten-conferenties in en na de oorlog op het Maarten-Maartenshuis in Doorn gehouden.

Daar ontmoetten onder de indruk, die eerst de bezetting, daarna de na-oorlogse vraagstukken op ons allen maakten, de architecten van verschillende richtingen elkaar. Daar wisselden zij architectonische ervaringen en inzichten uit en daar werd ook „Forum" geboren.

De „modernen" kwamen er met hun functionalisme, met hun eis van een eigen vorm voor de eigen tijd. De Delftenaren met het blijvende in de grondwaarden van leven en bouwen. Eens werden wij het niet en na de oorlog werd het „gesprek" grotendeels afgebroken, al „kennen" en „groeten" wij elkaar nog wel. Ons aller werk draagt echter diepe sporen van deze periode en wie het zou betwijfelen, behoeft deze foto's maar door te zien.

In de eerste plaats is er — zij het op een weloverwogen manier — enorm veel geprobeerd. Flatbouw in Maastricht en Arnhem; bijna landelijke bejaardenwoningen midden in Amsterdam. De werkelijke mogelijkheden van baksteen en pannen, van open en gesloten, werden onderzocht als nooit te voren. De open verkaveling werd geprobeerd. Bijna altijd prevaleerden functie, constructie en materiaal boven de vorm.

In dit alles is de invloed van „Doorn" duidelijk herkenbaar.

Wie zou zonder „Doorn" het overigens zeer gave eengezinshuis van Van den Broek en Bakema begrijpen naast hun glasfront aan de Vredenoordlaan te Rotterdam?

Een lessenaarsdak als van Rothuizen op een bakstenen huis was zonder Doorn niet mogelijk geweest, maar evenmin kan men zich weer zonder „Doorn" de naar de vorm geheel modern gedachte etagebouw van Zuiderhoek in Amersfoort denken in een harmonisch samengaan met uitstekende, zuiver traditionele eengezinshuizen van dezelfde architect.

Wie had in 1939 ooit flats als van Dingemans en dat nog wel in Maastricht verwacht of een volkomen gezond samengaan van traditionele en moderne waarden als in het werk van Pot-Keegstra of De Vries. Ook een realistisch, doelmatig en zeer vrij gebruik van vormen en materialen als bij de etages aan zee van Komter in Zandvoort is in dit opzicht merkwaardig.

Wat wij kunnen zeggen: niét dat wij elkander niet hebben beïnvloed en er niet verder door gekomen zijn.

Maar nu even los van die onderlinge beïnvloeding — die voor de architect wel interessant is, maar minder voor de buitenstaander — wat is zo objectief mogelijk gezien de waarde van deze architectuur?

Ik zou daarop als eerste willen antwoorden, dat ze realistisch, eerlijk en serieus is, misschien té serieus, maar daarover nog straks.

Allereerst: men heeft geprobeerd wáár te maken wat men gezegd had. Dat ieder zou nagaan welke waarden, ook voor zichzelf, gelegen konden zijn in vormen, materialen en constructies, die men tot nu toe zelden had benut; dat bouwen, bouwen is en geen spelen en dat het dus in de architectuur niet gaat om een vormenspel als vroeger bij de Amsterdammers, maar om verantwoord vakmanschap, dat nooit anders kan zijn dan het realistisch beelden van de maatschappelijke en technische problematiek van het ogenblik.

Dat woningbouw de gebondenste van alle kunsten is en van het gewone leven uit moet gaan.

Wie de problematiek van onze woningbouw kent, vindt in deze afbeeldingen daarvan alles terug: de strijd met en om bepaalde materialen, om bouwkosten, volumes en voorschriften, de strijd ook om dóór al deze beslommeringen heen er toch bovenuit te blijven en iets van zichzelf te geven.

Wie neerziet op deze aanvaarding van omstandigheden, moge eens veel van de wederopbouw over de grenzen aanzien. Ik geloof, dat hij dan zal moeten toegeven, dat in het afgebeelde werk tenminste eerlijk is geprobeerd, om er wat van te maken en dat men daar voldaan over kan zijn, want wat er gedaan is, is practisch altijd eerlijk, echt en serieus vakmanschap en dat wil heel wat zeggen.

e wijde Rijnblik" te Oosterbeek Arch. J. Grijpma

Zuidplein Rotterdam   Archn Van Tijen en Maaskant

Moderne hoogbouw, die toch bij de bestaande stad wil horen.   *v. T.*

Is dit werk ook in alle opzichten architectonisch verheugend en bevredig
Ik zou het niet zo durven stellen.

Wanneer wij ons afvragen of het in zijn geheel een *belangrijke* bijd
is tot de architectuur van onze tijd, dan geloof ik eigenlijk van niet.

Wij zijn daarvoor waarschijnlijk — ook door „Doorn" — in deze e
na-oorlogse periode tè redelijk, tè weloverwogen, tè voorzichtig gew

Zweden durfde het in deze jaren aan om een misschien soms dorre
toch consequente gestandaardiseerde woningarchitectuur te scheppen in sa
hang met een merkwaardig vrije stedebouw.

Engeland vatte grootscheeps de bouw van zijn tuinsteden aan en van
gestandaardiseerde scholen. In Frankrijk bracht Le Corbusier zijn niet te
naderen „unité d'habitation" en Perret in Le Havre een groots stadsbeeld
één hand en één gedachte.

In Antwerpen verrijzen nu twee zeer discussiabele en naar de geda
diametraal verschillende en daardoor uiterst interessante hoogbouwcompl

Geen van deze uitingen heeft ook maar iets van het weloverwogene,
het aan alle aspecten recht willen doen, dat het Nederlandse werk kenm
en al mogen wij op deze onze eerlijke poging in zekere zin trots zijn,
blijven staan mogen wij zeker niet.

De na-oorlogse problematiek gaat veel dieper, is veel grootser en v
veel radicaler, dan een van ons heeft kunnen en durven voorzien.

Nederland zou eigenlijk altijd voortijdig willen stabiliseren en met A
van Scheltema tot de architectuur willen zeggen:

„Ho, ho, ho, ho, kindren op 't (architectonisch) hobbelpaard,
Weest toch voorzichtig en vooral bedaard, bedaard."

Maar het zal de kans tot deze stabilisatie niet krijgen.

Het werd tegen zijn zin uit zijn „neutraliteit" gerukt en aanvaardde (gelukkig tmaal doelbewust) bindingen over zijn grenzen heen.
Het uit zijn vitaliteit in een geboortecijfer van 26/1000.
Door dit alles zijn de rust en ook de rustige gelijkmatige ontwikkeling iherroepelijk voorbij. Oeconomie en politiek bewegen zich langs steeds dicaler banen en de architectuur zal mee moeten en mee gaan.
Ons architectonisch vraagstuk is niet meer eerlijk goed afgewogen vakmanhap, respect voor alle aspecten van verleden en toekomst, eerlijke maar oorzichtige „shake hands architectuur" zoals Bakema — zeker niet afkeurend :doeld — de Doornse architectuur heeft genoemd.
Het gaat nu om grotere en radicaler problemen, om de inschakeling van :t bouwen in de volle vaart van onze tijd, om het doordringen van sociale idicaliteit en industriële efficiency in de nette kamers van onze architectuur.

/anneer wij met aannemers, huisvrouwen, hygiënisten en physici aan een ıfel gaan zitten en hun zeggenschap over het bouwprogramma en constructieethoden volkomen gaan erkennen, dan zullen de architecten nog wel eens anken" om de manier waarin hun opvattingen omtrent de vorm zich zullen oeten aanpassen. Niet dat zij niet de vormgevers zullen moeten blijven, aar deze zal veel minder vooropgezet kunnen zijn, dan veelal tot nu toe.
Daarbij zal heel wat — op zichzelf waardevolle — stilte worden verstoord, : rangschikking van onze meubeltjes zal worden doorbroken en een mooie ude of moderne vaas zal wel eens kletterend in scherven vallen.
De resultaten zullen niet altijd even mooi zijn. Zij zullen minder respect ertonen voor alle waarden. De architecten zullen niet meer zo vriendchappelijk samen komen (zij doen het nu al niet meer). Zij zullen elkaar eer ergeren en bestrijden.
Toch moeten wij dit niet al te zeer betreuren.
Nederland is niet alléén een land van stabilisatie. Het is in verleden en eden ook vaak gedurfd vooráán gegaan.
In de moderne kunst en architectuur groet men ons nog altijd met respect m de moed en het doorzicht van Berlage en later van Mondriaan, de vroege)ud, Rietveld en Van der Vlugt. Men vraagt waar wij blijven nu de tijd juist lgemeen om datgene vraagt wat deze pioniers lang voor anderen doorzagen.
Kunnen wij daarop niet antwoorden met een radicaal gebaar?
En kan ons daarbij het besef gedurende een periode onbeperkt te hebben pen gestaan voor redelijkheid en veelzijdigheid niet versterken in plaats van erzwakken?

Wat kan het omsloten binnenterrein bieden? *v. T.*

Kralingen Rotterdam Archn Van Tijen en Maaskant

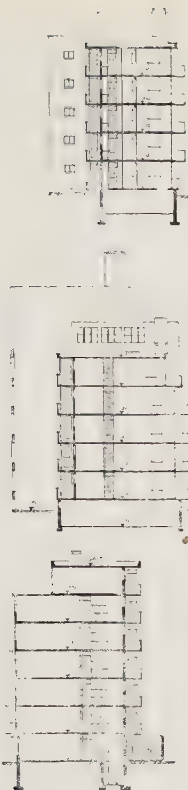

oningbouw te Maastricht

ch. Ir F. C. J. Dingemans

ogbouw tot in Maastricht. *v. T.*

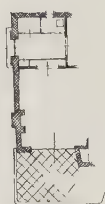
Plattegrond en doorsneden A-B, C-D en E-F

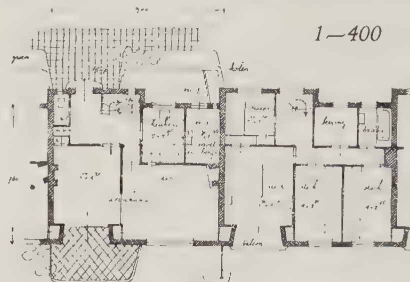

Park „de Griffioen" te Middelburg
Arch. Irs J. Rothuizen en P. J. 't Hooft

Hoekwoning
West

Het dak zonder pannen is niet meer taboe. *v. T.*

T.H. - Theehuisje
K.S. - Kleuterschool
W. - Winkels
G. - Garages

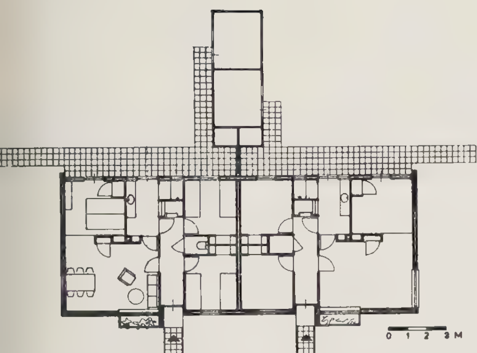

oningbouw te Beverwijk Archn Van den Broek
Bakema

ok Van den Broek en Bakema proberen het pannen
k. *v. T.*

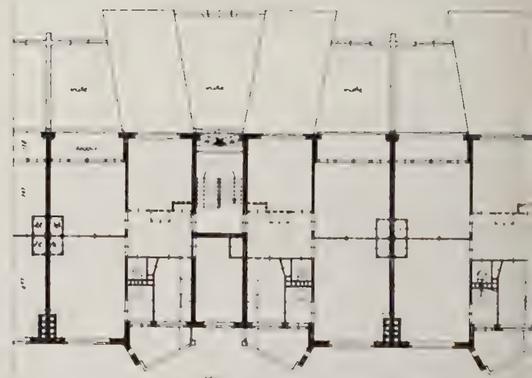

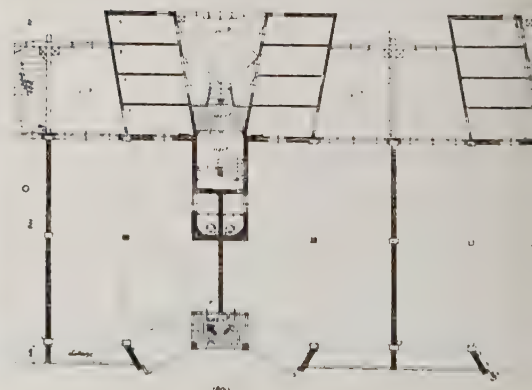
De Amsterdamse School is gelukkig nog niet d
v. T.

bij rechter pagina:

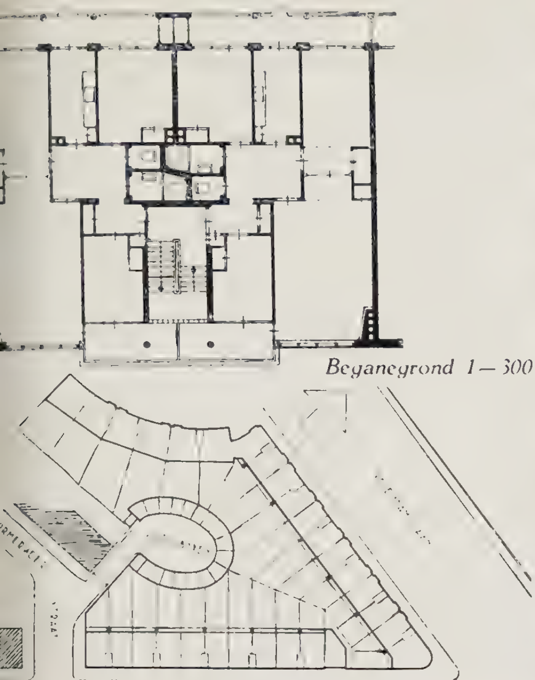
Ook het klassicisme uitte zich verantwoord in d
woningbouw. *v. T.*

oningen aan de Veenendaalkade te Den Haag

ch. P. Zanstra

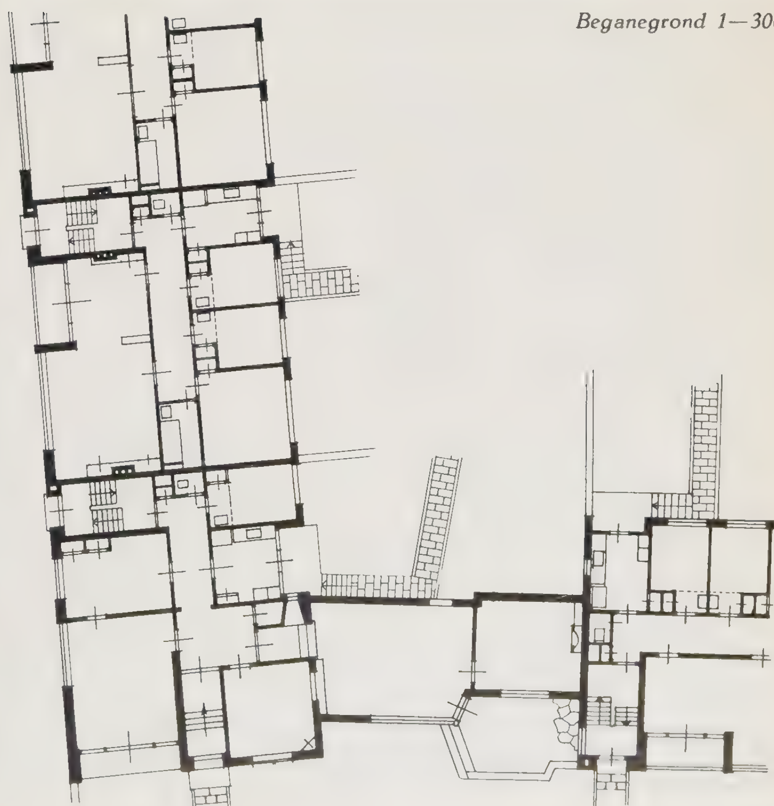
oningen te Diemen Archn J. W. H. C. Pot en F. Pot-Keegstra

invloed van het grondige in het traditionalisme bij n vrij materiaalgebruik. *v. T.*

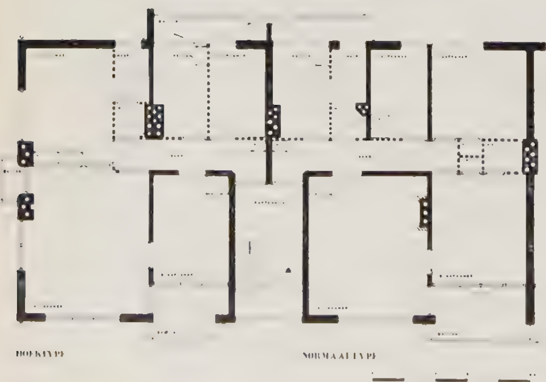

Beganegrond 1—300

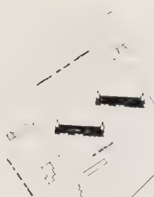
Woningbouw te Ridderkerk Arch. Romke de Vries

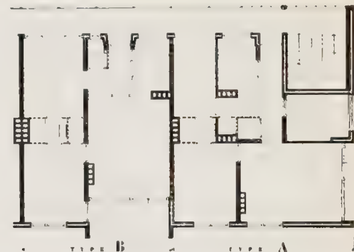
pen verkaveling en open bouwen binnen redelijke enzen. *v. T.*

Situatie 1—7000

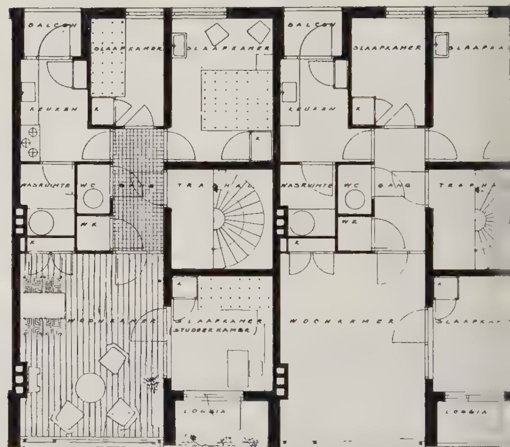
Plattegr. verdiepingen 1—350

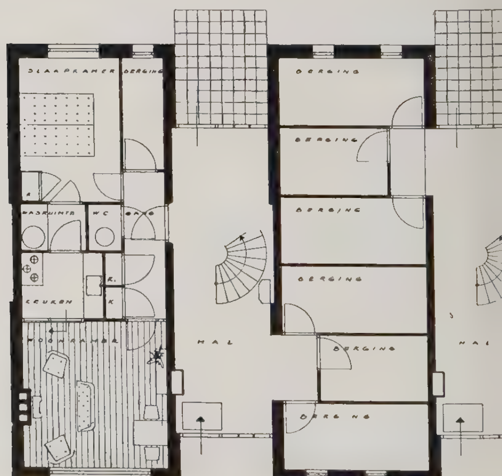

Isseltseveld te Amersfoort Arch. D. Zuiderhoek

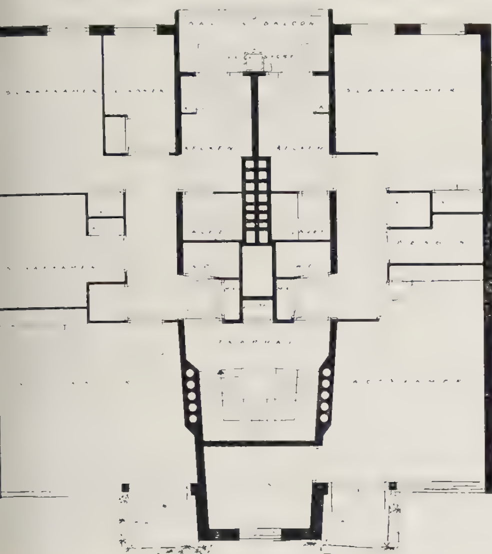

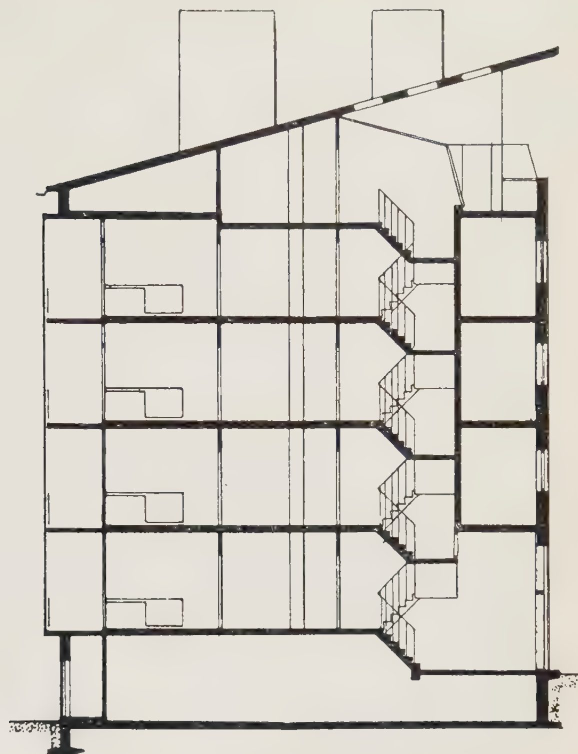
Verdiepingen 1—200

Beg.grond: woning voor bejaarden en bergplaa bij verdiepingen

gebouw, ook in de grote stad, maar als open bouw.
'.

1—200

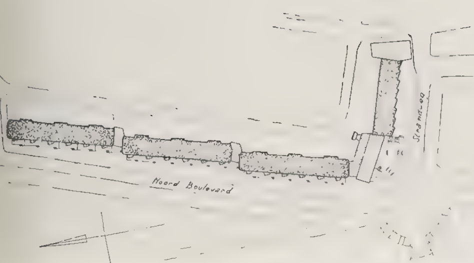

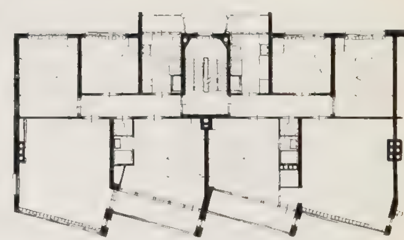
vels, die de zeewind breken. *v. T.*

uatie 1—4000

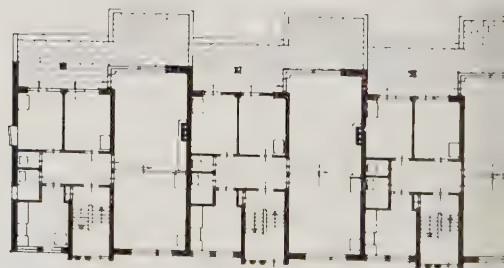

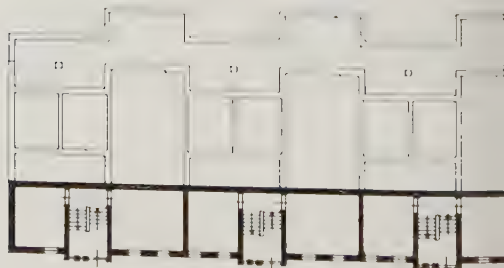
N.-Boulevard 1—400 Strandweg

Beg.grond en verdiepingen 1—400

Woningbouw te Zandvoort Archn J. W. H. C. Pot en J. F. Pot-Keegstra

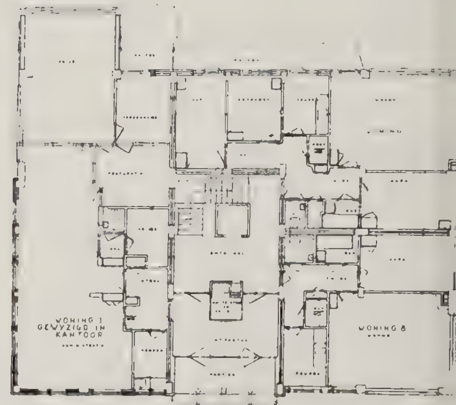
Ook de baksteenbouw streeft naar de openheid. *v. T.*

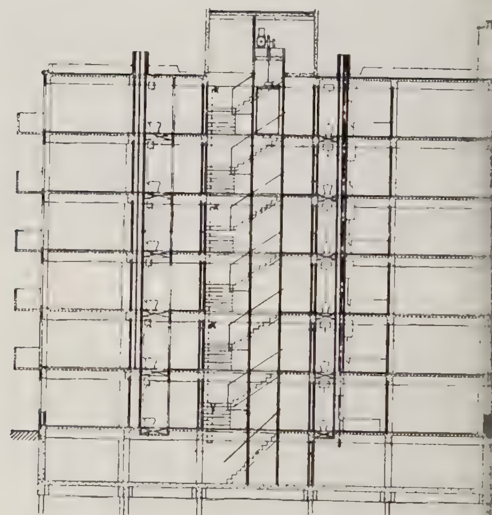

Plattegr. verdiepingen en beg.gr

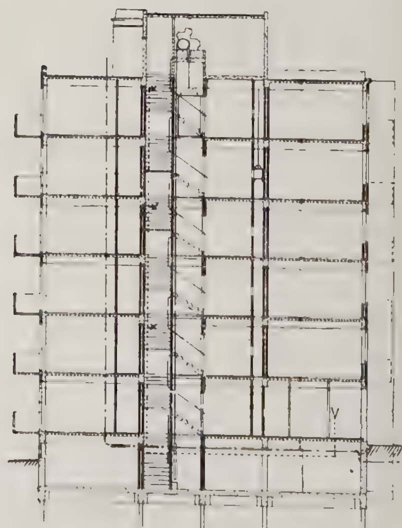

1–

Doorsneden A-B en C

ker pagina:

oningbouw Ubbo Emmiussingel te Groningen

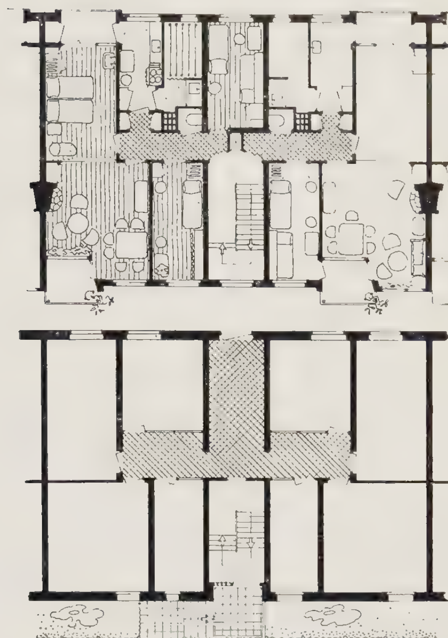
ch. K. G. Olsmeyer

j linker pagina:

eton en baksteen worden naast elkaar beproefd. *v. T.*

Woningbouw aan de Voetiuslaan te Arnhem

Archn Kramer en Groenewegen

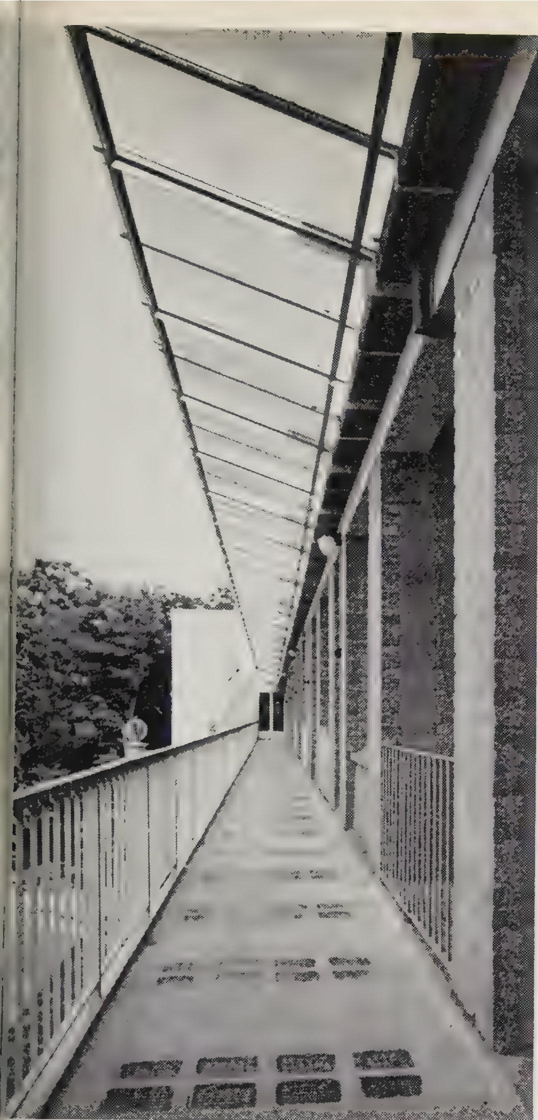

1—300

„De wijde Rijnblik" te Oosterbeek Arch. J. Grijp

Flatbouw tot in onze villadorpen. *v. T.*

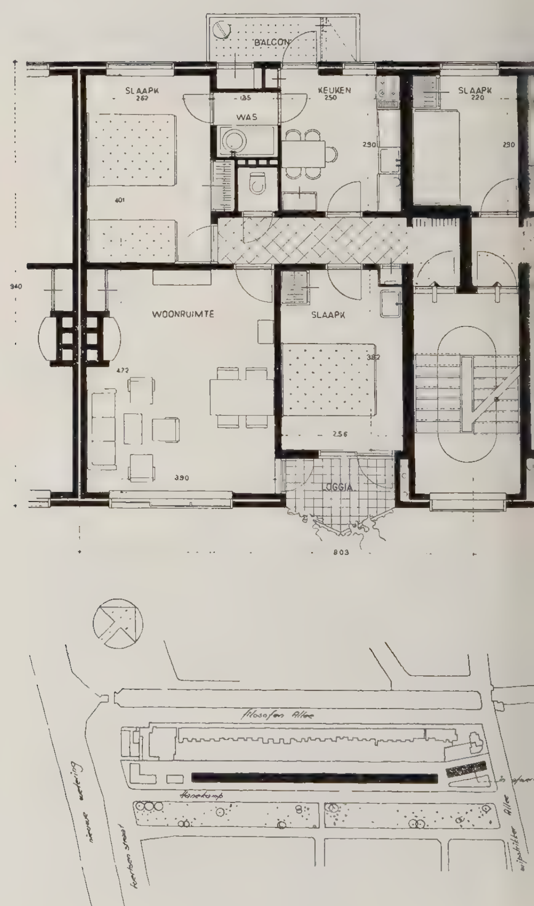
1 woonkamer
2 slaapkamers
3 douche
4 keuken
5 hal
6 w.c.
7 entree
8 plaatsje
9 bordes

Situatie 1—1400

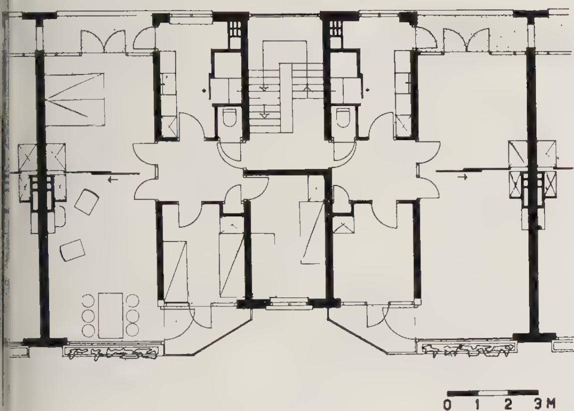
Woningbouw te Zwolle Archn Mastenbroek

De Herder

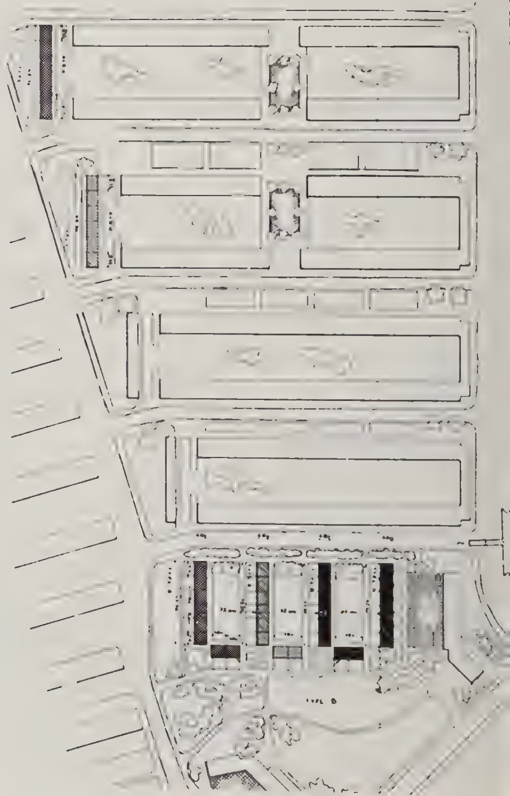

oningbouw aan de Vredenoordlaan te Rotterdam
rchn Van den Broek en Bakema

aar de grens van de openheid in de woningbouw. *v. T.*

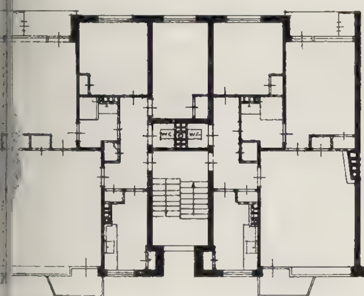

Woningbouw in Bos en Lommer te Amsterdam
links: Archn Joh. Brouwer en Prof. Ir H. T. Zwiers
rechts: Prof. Ir C. Wegener Sleeswijk

Etagebouw, aanvaard en beheerst. *v. T.*

Plat dak en pannen dak in Amsterdam broederlijk bijeen. *v. T.*

links: *plattegr. 4 woonlagen*

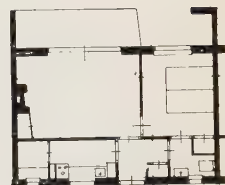
rechts: *woningen voor bejaarden*

type A

type B

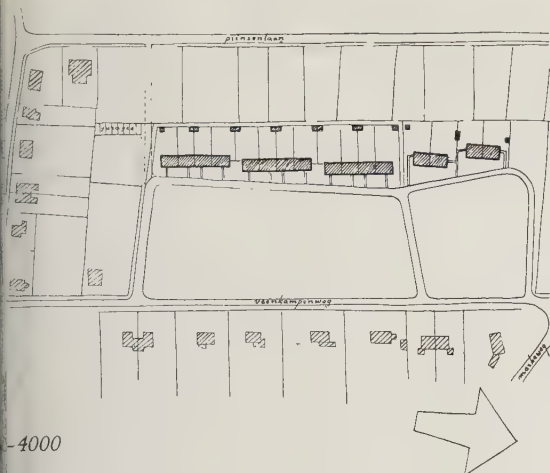

type C

Beheersing van vorm, verhouding en détail. *v. T.*

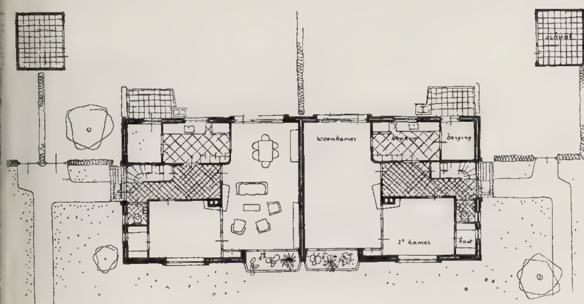

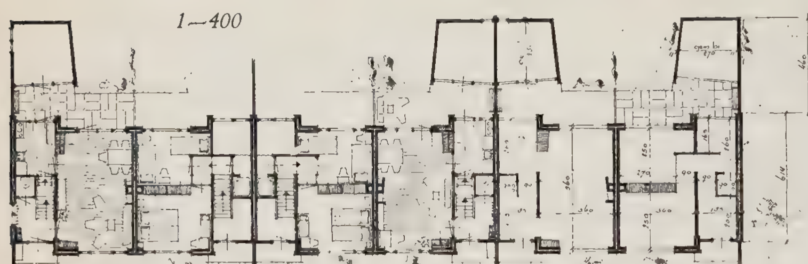

veenkampenweg

-4000

slaapkamer
slaapkamer
slaapk
slaapk
balcon

-400

woonkamer
berging
2e kamer
kast

Woningbouw Aalsmeer Archn De Groot en Holtr

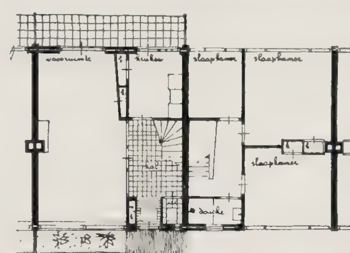

Het Deense kettinghuis ook hier geprobeerd. v.

oningbouw te Deventer Arch. J. Chr. de Vries

attegronden 1—300: links type met losse, rechts type et ingebouwde schuur

boven: *Woningen te Winterswijk (1948) links industriewoningen te Winterswijk (1949) met pl grond 1—200*

onder: *Plattegrond 1—200 bij rechter pag. Gem schappelijk woningbouwplan in de Graafschap* Archn Nap en Van Ede

Woningbouw te Winterswijk (linker pag.) **en in de Graafschap** Archn. Nap en Van Ede

pag. 336 boven:
Resten van (beschaafde) vormromantiek
pag. 336 onder:
Het traditionele dubbele eengezinshuis in volkomen verantwoorde vorm.
pag. 337:
Moderne constructies ook in de baksteenbouw. *v. T.*

Woonhuizen te Noordwijk aan Zee

ch. A. Warners

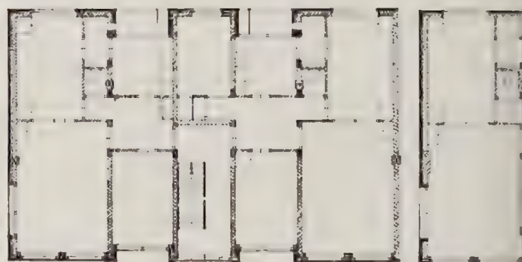

„Tuinwijck" te Amsterdam (Oost) Archn
Woerden en Groenewegen

Beganegrond *1—300* *2e Verdie*

KRONIEK

ix-de-Rome voor Schone Bouwkunst 1954

oor de eindkamp van de Prix-de-Rome-dstrijd was als opgave vastgesteld het :werpen van een Rijksacademie van eldende Kunsten met de onderafdelin-n: beeldhouwkunst, bouwkunst, grafische nst, vrije- en monumentale schilderkunst.

Als jury-leden waren benoemd de heren:
of. Dr N. R. A. Vroom, voorzitter
A. Snellebrand, secretaris
B. Bijvoet
of. F. A. Eschauzier
of. G. H. M. Holt
of. N. Lansdorp
C. van Traa
Sargentini

ot de eindkamp waren twee candidaten egelaten, die hun schetsontwerpen heb-n moeten vastleggen op 13, 14 en 15 li 1954, terwijl zij van 16 Juli tot 25 ptember 1954 de gelegenheid kregen om in ontwerp uit te werken op de Academie in Bouwkunst. De ontwerpen waren ge-erkt naar de aan de candidaten toegewe-n loges, n.l. loge 6 en loge 15.

De eindvergadering van de jury had aats op 23 October 1954, waarop is vast-esteld dat de ontwerper van loge 15 in anmerking komt voor een toekenning van : „Prix de Rome" met de daarbij beho-nde Gouden Erepenning en een studie-eurs en de ontwerper van loge 6 voor een ilveren Erepenning.

Bij de officiële bekendmaking van de amen van de prijswinnaars bleek de ont-verper van loge 15 te zijn: Ir G. J. van der rinten te Delft, en de ontwerper van loge : H. van Leeuwen te Rotterdam.

Wij hopen in een volgend nummer nader p deze ontwerpen en het juryrapport in : gaan.

Prijsvraag voor een Radio-studio te Saarbrücken

De radio-omroep van het Saarland heeft e voorbereidende werkzaamheden voor de ieuwbouw van een studio beëindigd en odigt alle architecten van landen aange-loten bij de Raad van Europa uit tot deel-ame aan een prijsvraag.

De volgende prijzen zullen worden uit-eloofd:
e prijs 1.500.000.— fr. frs;
e prijs 1.250.000.— fr. frs;
e prijs 900.000.— fr. frs;
e prijs 750.000.— fr. frs;
e prijs 600.000.— fr. frs;
e aankoop 400.000.— fr. frs;
e aankoop 350.000.— fr. frs;
e aankoop 250.000.— fr. frs.

Het prijsvraagprogramma is te verkrijgen ij het Ministerie van Openbare Werken n Wederopbouw, Genferstraat 2 te Saar-rücken, nadat het verschuldigde bedrag an 4000 fr. frs is overgemaakt t.a.v. de eer Obr. Jäger met vermelding: prijsvraag Radio Saarbrücken.

Dit bedrag wordt gerestitueerd aan deelnemers die de toegestuurde bescheiden acht weken na de datum van uitschrijving onbeschadigd retourneren.

De vakjury bestaat uit de volgende leden:
Billmann, Generaldirektor Radio-omroep Saarland;
Carlu, architect Parijs;
Prof. Eiermann, Technische Hogeschool Karlsruhe;
Feien, Stadtbaudirektor;
Glasow, Techn. Direktor;
Jäger, Oberregierungs- und Baurat;
Prof. Krüger, architect Saarbrücken;
Lauritzen, architect Kopenhagen.

De inzendingstermijn sluit uiterlijk 18 April 1955, 17.00 uur.

Op 24 Januari 1955 zal een gezamenlijke bezichtiging van het terrein plaatsvinden.

Boekbespreking

J. J. Pieter Oud Giulia Veronesi Architetti del Movimento moderno, Il Balcone, Milaan *f* 5.30

In een twintigtal bladzijden wordt een helder overzicht gegeven van de positie van de architect Oud in de wereld tussen twee grote oorlogen, de inspiratie die hij aanvankelijk vond, enerzijds in de Engelse woonhuisstijl en anderzijds in de moderne schilderkunst. Bijzondere nadruk valt op de invloed van Frank Lloyd Wright wiens ideeën in 1911 door Berlage hier werden geïntroduceerd.

Oud zelf zou daaraan in 1926 nog een publicatie wijden.

Het boekje geeft een scherpzinnige analyse van de culturele en artistieke situatie in deze veelbewogen tijd; het opkomen van de Stijl-groep, het verschijnsel van de Amsterdamse School en van de eigenaardige zelfstandigheid, die Oud ten opzichte van al deze verschijnselen weet te bewaren, óók ten opzichte van de in 1927 na de dood van Van Doesburg, en na de ontbinding van de Stijl-groep opgerichte groep „8 en Opbouw".

Het is jammer dat deze korte doch zeer heldere historische beschouwing van een nog zo dichtbij-liggende en voor de huidige situatie zo belangrijke periode in ons land voor zo weinigen toegankelijk zal blijven ten gevolge van de taal waarin deze studie is verschenen.

Na de algemene inleiding volgt nog in tien bladzijden een chronologisch en beredeneerd overzicht van de door de architect tot stand gebrachte ontwerpen en uitgevoerde bouwwerken.

Na een korte biografie en een lijst van uitgevoerde werken en van projecten alsmede een opgave van publicaties van Ouds hand, volgt dan een reeks reproducties van bouwwerken in de vorm van foto's, een beperkt aantal plattegronden en geveltekeningen, alsmede een aantal scheve projecties en een enkele perspectieftekening.

Hoewel vele der reproducties op uitslaande bladen zijn geplaatst is toch het formaat van de afbeeldingen zo klein dat aan het werk niet voldoende recht wordt gedaan. Bovendien treft, na de zakelijkheid van de inleiding, een tekort aan zakelijke gegevens betreffende de projecten: het aantal plattegronden enz. is gering, deze zijn bovendien op zeer kleine schaal gereproduceerd en voorts ontbreekt het aan technische gegevens.

Ondanks laatstgenoemde bezwaren blijft het toch een waardevolle publicatie over een belangrijke figuur en het stemt tot verheugenis, dat op deze wijze daaraan meerdere bekendheid wordt gegeven in een land, dat juist op dit ogenblik op architectonisch terrein zo veel belangwekkends presteert. *v. Embden*

Skal de Bygge eget Hus
32 nieuwe ééngezinshuizen, uitgegeven door Arkitektens Forlag, Kopenhagen 1953. verzorgd door Jens Mollerup, Architect M.A.A. 20 × 23 cm, 96 pag. *f* 9.70 ingenaaid

Na een korte zakelijke inleiding waarin de aanstaande bouwheer een groot aantal gegevens krijgt om zich te oriënteren, alsmede een groot aantal aanwijzingen omtrent de door hem te volgen gedragslijn en de door hem in te nemen houding tijdens de voorbereiding en de bouw van het huis (ook de verhouding tot de architect wordt uitvoerig behandeld) volgt een reeks van 32 eengezinshuizen uit Denemarken, elk vertegenwoordigd door enkele foto's en één of meer plattegronden. Bovendien worden bij elk huis een aantal zakelijke gegevens verstrekt betreffende de bouwkosten, de oppervlakte van het terrein, de nuttige vloeroppervlakte, de wijze van verwarming en de constructiewijze.

De meeste huizen munten uit door eenvoud van verschijning en uiterste zorgvuldigheid van afwerking, zoals wij dit van de Denen gewend zijn. In de serie zijn ook enkele standaardhuizen opgenomen alsmede een enkel uit bouwelementen samengesteld huis.

Tot slot volgt een kort overzicht van de voornaamste bestekhoofdstukken met een toelichting op hetgeen deze moeten behelzen ten aanzien van de verwerking van de verschillende toe te passen materialen.

Een bizonder nuttig en wel verzorgd boekje, zoals wij er in Nederland eigenlijk node een missen.

Het zal misschien niet gemakkelijk zijn in ons land een zo groot aantal goede en pretentieloze woonhuizen uit het jongste verleden bijeen te brengen.

Wellicht zou het bij een Nederlandse uitgave aanbeveling verdienen de technische gegevens hier en daar zodanig te bekorten dat het gevaar voor ondeskundige interventie van de zich op grond van deze lectuur deskundig wanende bouwvrouw wordt beperkt. *v. Embden*

Vom Sinn der Bauformen. Heinrich Lützeler Verlag Herder, Freiburg *f* 36.25

Van Lützeler's bekende werk verscheeen een derde, nieuw bewerkte druk. Hij beschrijft op meesterlijke wijze het boeiende avontuur van de menselijke geest en de architectonische ruimte.

Theologie en filosofie, maatschappij en politiek vergezellen ons op een tocht door de historie van de Europese architectuur.

Vergeleken met de vorige uitgaven heeft het werk belangrijk gewonnen aan diepte, het is een getuige van een verfijnde eruditie. Maar het getuigt ook nog van iets anders, n.l. van het conflict in de Duitse geest gedurende het laatste decennium.

Leggen wij de uitgaven van 1938 en 1953 eens naast elkaar. In die van 1938 zoeken wij in het gedeelte over de moderne kerkelijke bouwkunst tevergeefs naar de kerk van ijzer en glas van Bartning, naar de Notre Dame de Raincy of naar de betonnen St. Antoniuskerk in Basel. Deze worden eerst gememoreerd in 1953. Ook andere bouwwerken waren in 1938 afwezig. Eerst thans ontmoeten wij het werk van Le Corbusier, van Oud, de Van Nelle's Fabriek, enz.

Daar staat tegenover dat we in 1938 wèl kennis konden maken met de „Staatliche Architektur" van Duitsland, met het Haus der Deutschen Kunst in München, met de „Ordensburgen" voor vliegers, voor bergtroepen, met het stadion in Berlijn en van „een Josef Goebbels Jugendherberge" in Düsseldorf, enz.

In de uitgave van 1953 vinden wij niets van dit alles terug. Er wordt niet over gerept, het is alsof dit brok historie er niet geweest is. Waarom dit doodzwijgen? Is men er nog niet mee klaar? Waarom laten de Duitse intellectuelen ons zo in het onzekere? Waar staan ze nu, hier of daar? Het is voor ons belangrijk dit te weten. Juist nu, nu Duitsland weer op het punt staat opgenomen te worden in de Europese gemeenschap. Wij begrijpen de onzekerheid die inhaerent is aan het zoeken naar een nieuwe basis. Maar ook dit dient behandeld te worden in een boek dat de „Geistes Geschichte" als thema heeft en zeker wanneer dat op een peil staat als het hier voor ons liggende werk.

K. L. Sijmons Dzn.

Neue Ausstellungsgestaltung
Nouvelles conceptions de l'exposition
New Design in Exhibitions
R. P. Lohse Verlag für Architektur Erlenbach-Zürich 1953 Prijs geb. *f* 53.05

De schrijver van dit boek, R. P. Lohse, is een veelzijdig persoon; als schilder, layoutman, tentoonstellingsarchitect en graficus, mederedacteur van het Zwitserse tijdschrift „Bauen + Wohnen" en reclametekenaar schijnt hij wel bij uitstek geschikt om dit boek over tentoonstellingen samen te stellen. Hij sluit bovendien een lacune in de huidige architectuurbibliografie. Want alhoewel deze zijloot van de architectuur in haar huidige vorm een halve eeuw oud is, was er tot nog toe niet zulk een helder en samenvattend boek over dit thema verschenen. Het op dit moment en in deze vorm te laten verschijnen, is zeker een verdienste van Lohse.

Het boek, dat wij wellicht een uitgebreide en zorgvuldige catalogus zouden willen noemen, behandelt de voornaamste aspecten van de tijdelijke exposities; het richt zijn oogmerk in de eerste plaats op de activiteit en de middelen van het exposeren.

In de inleiding geeft Lohse een beknopt overzicht over de geschiedenis en de ontwikkeling van de tentoonstelling, met tal van interessante data en gegevens; de economische en culturele aspecten komen ter sprake en terecht wijdt Lohse ook zijn aandacht aan de invloeden, die door de grote stromingen in kunst en architectuur uitgeoefend werden — Art Nouveau en Jugendstil vóór de eerste wereldoorlog, nà deze: Stijl, Bauhaus en Dada (collage en montage!). Dat omgekeerd het experimenteren bij exposities — van kortere duur en minder verantwoord dan gewone gebouwen — ook grote invloed op de bouwkunst heeft gehad, wordt duidelijk bij het doorbladeren van het boek, waarvan vele belangrijke historische voorbeelden tevens mijlpalen in de bouwkunstgeschiedenis zijn, zoals Crystal Palace, Palais des Machines, Weissenhofsiedlung in Stuttgart, het Duitse paviljoen in Barcelona van Mies van der Rohe.

De inleiding wordt besloten door een instructieve en overzichtelijke lijst met foto's en korte beschrijvingen van de belangrijkste exposities, ontstaan in het tijdperk van 1851 tot 1930 — beginnend met de International Exhibition van Londen en eindigend met de tentoonstelling van Stockholm.

Op deze lijst volgt het hoofddeel van het boek: de beschrijving door middel van foto's, tekeningen en tekst van 75 verschillende voorbeelden van exposities uit verschillende landen en ontstaan na 1930. De voorbeelden zijn in vijf groepen gerangschikt: 1) nationale 2) handel, verkeer en industrie 3) culturele 4) sociale en politieke en 5) permanente tentoonstellingen. Het accent ligt in dit gedeelte van het boek meer op de expositiemethodes en -technieken (het „hoe") dan op expositiegebouwen — de musea als aparte categorie bijv. zijn, m.i. terecht, volkomen achterwege gelaten.

Hier een greep uit de vele voorbeelden: de twee Zwitserse afdelingen van de Triennale van Milaan in 1936 en 1951 (beide van M. Bill) de Expanding Mobile Exhibition Unit van de ECA Parijs (P. G. Harnden e.a.), de Stand voor antieke sieraden op de Triennale van Milaan in 1936 (F. Albini en G. Romano), het Finse Paviljoen in Parijs in 1937 (A. Aalto) enz.

Het zijn bovenal de Italiaanse exposities die opvallen door hun durf, hun frisheid en hun élégance.

In de sectie permanente tentoonstellingen zijn twee Nederlandse voorbeelden opgenomen: het Bouwcentrum van Rotterdam (Ir J. W. C. Boks) en het expositiecomplex „Rotterdam Ahoy" (Prof. J. H. van den Broek en J. B. Bakema). Naast deze twee is ook het uitstekende Expositiegebouw in Turijn van P. L. Nervi geïllustreerd.

Foto's, tekeningen en lay-out zijn v[…] treffelijk; de laatste, gebaseerd op [...] streng stramien doet geen enkel ogen[…] geforceerd aan. De begeleidende teks[…] duidelijk, overzichtelijk en beknopt en g[…] inlichtingen over doel, vorm, constructi[…] kleuren. De voorbeelden zijn goed en m[…] een streng criterium gekozen. Misschie[…] streng — graag hadden wij in zulk [...] uitgebreid boek nog enkele andere v[…] beelden gezien, zoals het Finse pavil[…] van Aalto en het Braziliaanse van C[…] en Niemeyer op de Wereldtentoonstel[…] van New York in 1939, of de laa[…] realisaties van Kiesler, of het Festiva[…] Britain, die alle nieuwe en andere mo[…] lijkheden geschapen hebben op het ge[…] van ruimte, van expositiegedachte en [...] expositiemethode.

Bij het doorbladeren van het boek [...] het op, hoe sterk de huidige expos[…] techniek beïnvloed is door hetgeen [...] Stijlbeweging dertig jaar geleden gesc[…] pen heeft. De Oostenrijkse Theaterex[…] sitie van F. Kiesler (Parijs, 1925), hie[…] een summiere foto getoond, schijnt wel [...] prototype te zijn geworden voor de me[…] huidige tentoonstellingen: de opzet [...] dun skelet (buizen of spijlen) en pan[…] en/of vitrines zijn elementen die vand[…] in elke expositie terug te vinden zijn; [...] het systeem van verhoudingen van re[…] hoekige vlakken in de ruimte (Mies [...] der Rohe, Rietveld) zijn nu algemene [...] menten van het expositievocabulair.

Dat echter in het land van oorspr[…] van de Stijl schijnbaar geen goed voorb[…] van temporaire tentoonstellingen gevo[…] kon worden, is een verschijnsel dat [...] nadenken aanleiding geeft.

Tenslotte: het boek, als uitgebreide [...] zameling van huidige expositiemoge[…] heden, is een uitstekende hulp voor ie[…] een die in zijn beroep met deze tak [...] de architectuur in aanraking komt. En [...] een bezoek aan de laatste Utrechtse Ja[…] beurs is men dubbel geneigd, dit boek [...] zo groot mogelijke afzet te wensen.

H. Hartsuy[…]

De tuin van het Moderne Landhuis [...] Elly Buwalda Uitg. v. Holkema en V[…] rendorf Geb. *f* 14.90

Zeer zeldzaam zijn in Nederland de t[…] boeken die ontwerpen tonen in plattegr[…] met bijbehorende foto's. Dit zeer verzor[…] boek brengt bijna twintig tuinen op d[…] overzichtelijke wijze, Nederlandse en De[…] se, enkele Duitse en Franse, een Eng[…] en een Zwitserse.

Daaraan vooraf gaat een algemeen d[…] waarin de geschiedenis van de tuinku[…] de aanleg, het kind in de tuin, de bepl[…] ting en het plantenmateriaal in vogelvl[…] worden behandeld. In zijn beknoptheid[…] dit alles goed, gedegen en bovenal ple[…] rig leesbaar. De correctie van de plant[…] namen had nauwlettender kunnen [...] maar dat is een bijzaak.

Het tweede deel, dat voorbeelden bre[…] doet meer bedenkingen rijzen. In welke [...] zijn dit voorbeelden? Waarop berust [...] keuze? Een duidelijke voorkeur voor [...]

paalde wijze van vormgeven blijkt niet: erlei opvattingen (en niet-opvattingen) n vertegenwoordigd, inclusief de vorme hoveniers-bloemenmassa en de verneling van plasjes en grasjes, niet tot n eenheid versmolten, van een privé rentuin.

Evenmin is een overzicht gegeven der rschillende opvattingen in prima voorelden, waarvan de kenmerken duidelijk orden besproken. Wèl gaat elk ontwerp paard met een bespreking, doch die is n een gelijkmatige vriendelijkheid en elwillendheid. Geen enkele bedenking is rezen, nergens wordt de vraag gesteld ar het wezenlijke. Zeer valt dit op bij tuin op pag. 101 e.v., ,,waar het terras et halfcirkelvormige treden in de tuin afalt, begint de vijver, waar doorheen epstones naar het gazon leiden". Inderad, de foto's tonen een halfcirkelvorige trap, die een vrije doorgang in alle chtingen naar het gazon suggereert. aar de weg wordt versperd door de jver, die slechts op één punt met stepping ones kan worden doorkruist. Ligt die jver op zijn plaats, dan is de vorm van e trap onlogisch, en vice versa.

Analytischer is de bespreking van de eense tuinen, waaraan P. A. M. Buys jn medewerking verleende; jammer dat ist dáár de foto's ontbreken. Anders was e sterk gelede ruimtewerking controleeraar geworden.

Had de schrijfster sterker geselecteerd n had zij haar bespreking meer gericht p hoofdzaken, dan was dit een uitermate aardevol boekwerk geworden. Thans is et voor de leek een verzameling van efelijkheden, voor de vakman een bundel jp en groen waartussen geen onderscheid ; gemaakt.

Bijhouwer

talian Gardens of the Renaissance, J. C. Shepherd and G. A. Jellicoe Alec Tiranti .td, London 1953. VIII + 25, 207 illutraties, *f* 15.75

Jit de uitgebreide litteratuur over de oudtaliaanse buitens is het meest bekende oek in Nederland dat van E. van Kerckoff, van 1923. Omtrent dezelfde tijd is et materiaal verzameld dat aan het Engelse boek (met tekst in Frans en Engels) ten grondslag ligt, en het laatste s er verre boven te verkiezen. Zelfs is het eter en plezieriger dan vele grote kostare plaatwerken; wie één werkje over le Italiaanse tuinaanleg wil aanschaffen, an geen beter keuze doen dan Shepherd n Jellicoe.

Deze voortreffelijkheid is verklaarbaar: le meeste werken en werkjes over het nderwerp zijn geschiedenisboeken, waar oor elk van de beschreven buitens reeken jaartallen en biografische bijzondereden zijn te vinden over de eigenaren, le ontwerpers, de beeldhouwers en archiecten die er aan hebben gewerkt. De erschijning, de vorm en de onderlinge amenhang der onderdelen zijn gewoonlijk lechts met moeite en pijn uit de beschrijingen te destilleren, omdat de schrijvers iet-visuelen waren, vaak kunsthistorici. Shepherd en Jellicoe vangen aan met een chronologische tabel en een historische schets van de ontwikkeling binnen de Italiaanse-renaissance tuinstijl, maar daarop volgen twee hoofdstukken, een analyse van de monumentaliteit en een onderzoek naar de gebruikte middelen en hun effect, die uniek zijn in de litteratuur.

De illustraties zijn goed gekozen en overvloedig; bij het gebruik is het een bezwaar dat plattegrond, vogelvlucht en doorsneden (op het gewone papier) nooit aansluiten bij de foto's (achterin op kunstdrukpapier). De plattegronden laten wel wat te wensen over: vaak zijn het bijgewerkte of enigszins ,,gerestaureerde" plannen ontleend aan oude gravures, waarin kenmerkende onregelmatigheden waren weg-geflatteerd. De American Academy in Rome bezit een serie restauratieplannen, gebaseerd op nauwkeurige opmetingen; waren deze gebruikt dan zou het boekje aan waarde nog hebben gewonnen.

Met genoegen zag ik in de tekst een aantal minder bekende, doch zeer kenmerkende buitens genoemd, die in vele grote handboeken ontbreken.

Het bestuderen van tekst en illustraties wekt verlangens méér er over te zien en te lezen, en daarom is het te betreuren dat geen litteratuuroverzicht is toegevoegd. Spijtiger is het echter, dat de beknopte tekst (vooral het analytische deel) zó beknopt is; de illustraties zijn ook in andere boeken te vinden, maar hun interpretatie niet. Het boekje smaakt dus naar meer!

Bijhouwer

Contemporary Architecture of Japan
door Prof. Shinji Koike.
The Shokokusha Publishing Co. Inc.
Tokio. 1954. *f* 30.80

Op niet eens zo oude foto's in plaatwerken over Japan ziet men dikwijls in fraaie kimono's uitgedoste vrouwen en mannen in een vrijwel leeg vertrek zitten, dat een wandindeling heeft welke doet denken aan een Mondriaan. In het boek van Prof. Shinji Koike treft men soortgelijke interieurs aan, alleen de kleurige bewoners zijn verdwenen en hier en daar staat een duidelijk herkenbare stoel, meestal niet bijzonder boeiend van vorm.

De ruimtewerking van de vertrekken, de verrassende nissen, de grote raamvlakken verdeeld in kleine ruitjes, de boeiende afwisseling van materialen en kleuren zijn echter gebleven en ondanks de telefoon of een logge clubfauteuil heeft het Japanse interieur niets van zijn charme ingeboet.

Dit alles dienen wij voor ogen te houden als we dit boek bekijken en herhaaldelijk op abstracte composities stuiten, die bij nadere beschouwing woonruimten blijken te zijn.

En dan lezen we niet zonder verbazing in een voorwoord, dat zeer bescheiden van toon is, dat de schrijver de woorden van Lewis Mumford in gedachten houdt, als deze beweert dat voor zover men van moderne architectuur kan spreken het toneel wel gereed is, doch dat de opvoering nog niet is begonnen. Volgens Prof. Shinji Koike is in Japan zelfs het toneel nog niet gereed.

Dat klinkt een beetje gek na al die prachtig gecomponeerde ruimte-schilderijen en nog gekker klinkt de verzekering, dat de architectuur nog steeds niet erg in tel is in Japan en dat dit begrip eigenlijk pas sinds 1912 bewust in dit land gebruikt wordt: ,,The realization grew that the ultimate objective in architecture rested not entirely in erecting a structure but in creating an aesthetic value." De schrijver werkt dit nader uit: ,,The word ,,Kenchiku" (architectuur in Westerse zin) thus became popular. Nevertheless, the term in Japan shows a tendency to represent more the technical phase of structural engineering than its relevance to aesthetic value, in view of the fact that Japan has had no such artistic historical background that characterizes architecture of the West."

Indien dit waar is, en er is geen enkele reden om de schrijver niet te geloven, dan moeten we dus veronderstellen dat de voor ons zo verrassende Japanse interieurs niet als bewuste vormgeving, maar eerder als uitingen van een aan dit volk inhaerent gevoel voor verhoudingen, vlakverdeling, materiaaltoepassing beschouwd moeten worden.

Architectuur was dus, en is het misschien nog voor een deel, in Japan een ambacht, welks beoefenaren volgens de traditie, die slechts weinig variatie toelaat, huizen bouwen zoals ouderwetse handwerkslieden (als ze er nog zijn) overgeleverde modellen slechts met geringe wijzigingen overnemen.

Indien dit zo is, dan heeft de ,,bewuste" architect het in Japan zeer moeilijk want het publiek, opgevoed in een uiterst geraffineerde, doch min of meer ,,onbewuste" ambachtskunst, zal enerzijds soms geen onderscheid zien tussen de producten van de traditionele bouwer en de langs heel andere wegen tot vrijwel hetzelfde resultaat komende architect of anderzijds, zodra deze laatste te ver afwijkt van het gebruikelijke, zich van zijn werk distanciëren. Hieruit is misschien ,,the social apathy to this art in Japan, together with the relatively low social position assigned to architects" te verklaren.

Wanneer men nu de foto's in dit plaatwerk, dat helaas bijna uitsluitend gebouwen uit de periode na de tweede Wereldoorlog geeft, zodat men geen helder begrip krijgt van de ontwikkeling, bekijkt, dan valt het op hoe vrijwel alle interieurs smaakvol doch traditioneel zijn en dat de uiterlijke vormgeving op een vreemde wijze hier tegenin druist. Een uitzondering hierop vormt wellicht het hotel ,,Musashino" te Ha'one van Tetsuro Okada, helaas wordt hiervan slechts een zeer kleine overzichtsfoto gegeven, zodat deze bewering op een indruk van enkele details moet blijven berusten.

Wat de overige grote gebouwen betreft, krijgt men ook bij het Museum voor Moderne Kunst te Kamakura van Junzo Sakakura nog wel de indruk, dat er een harmonie tussen het in- en uitwendige bestaat, doch voor de rest ziet het er naar uit dat de buitenarchitectuur ontleend is aan Westerse (dus ook: Amerikaanse) vormen, terwijl de binnenarchitectuur het karakter

van het oude Japan is blijven dragen. Deze tegenstelling geeft al deze werken iets onechts of althans iets onvoldragens.

Bij de landhuizen, uiteraard voor de Japanse architect een vertrouwder probleem, kan men een onderscheid maken tussen die welke geïnspireerd zijn op oude vormen, zoals de villa van Rokuzaemon Kineya te Atami, ontworpen door Isoya Yoshida, waarbij de architect een boerderij uit het Nara-district tot voorbeeld genomen heeft, een „eclectisch" werk dus dat men nauwelijks tot de moderne bouwkunst kan rekenen en de moderne villa's, waarbij het opvalt dat de smaakvolle Amerikaanse bungalowgevels een even smaakvol Japans interieur omsluiten. Wordt de opgave weer iets ingewikkelder, zoals bij het huis van Kikkawa te Tokyo, ontworpen door Sutemi Horiguchi, dan doet zich hetzelfde verschijnsel voor als bij de grote gebouwen: onrustige, quasi-moderne „hulzen" omstulpen interessante interieurs.

De conclusie, dat een enorme sterke traditie en de wil of in sommige gevallen de noodzaak tot hedendaagse vormgeving in Japan voortdurend met elkaar overhoop liggen, blijkt dan ook duidelijk in de door Prof. Shinji Koike gegeven voorbeelden.

Uit de plattegronden kan men niet altijd wijs worden, aangezien de verklaring van de functie der verschillende vertrekken in ontegenzeggelijk schone, doch geheimzinnige tekens wordt gegeven. Deze tekens fleuren het boek als geheel echter wel op.

Het is opvallend, dat stedebouwkundige plannen en volkswoningbouw in dit boek geheel ontbreken.

R. B.

Tijdschriftbespreking

Casabella-Continuità no. 199
Rivista internazionale di architettura
Uitgeverij Domus, Milano

Casabella, het uitstekende Italiaanse architectuurtijdschrift uit de vóóroorlogse periode, heeft kortgeleden zijn wedergeboorte gevierd. Als titel conventioneel, als tijdschrift vooruitstrevend en strijdlustig, was Casabella door de grote kwaliteiten van haar redacteurs, Pagano en Persico, tot een begrip en tot het forum van de architecten van het nieuwe bouwen geworden. De oorlog maakte hieraan een einde, Persico en Pagano zijn gestorven — de laatste in een Duitse gevangenis.

Pas na een meer als tienjarig zwijgen verschijnt Casabella opnieuw, als opvolgster en voortzetster van hetgeen ook haar vroeger streven was en waarvan uiteraard de nieuwe titel Casabella-Continuità gewaagd. Hoofdredacteur is Ernesto Rogers — de vroegere redacteur van Domus — een man van grote cultuur en brede visie, die ook in het buitenland als architect en theoreticus goed bekend is. Zijn mederedacteurs zijn De Carlo, Gregotti en Zanuso, architecten der jongere generatie die hun sporen op architectonisch gebied nà de oorlog hebben verdiend.

De inhoud:

In de inleiding brengt Rogers hulde aan zijn gestorven voorgangers en aan hun werk, en schetst dan in grote trekken het streven van het tijdschrift: continuiteit in historische en creatieve zin, bevorderen van objectief onderzoek en van scheppend werken.

Hierop volgen vijf verschillende artikelen die elk een actueel probleem van de huidige architectonische situatie behandelen.

1) Het team-work: een artikel van Gropius over zijn werk en zijn onderwijs- en werkmethodes, alsmede twee van zijn laatste ontwerpen, ontstaan in samenwerking met the Architects Collaborative.

2) Het elementaire: een studie over de negerbouwkunst in de Cameroun, door een ploeg jonge Franse architecten.

3) Het aesthetische: het zoeken naar een grotere structurele vrijheid in twee flatgebouwencomplexen van Gardella en van Ridolfi.

4) De wederopbouw: een goede en duidelijke beschrijving van doel en resultaten van de wederopbouw in Frankrijk, door Cl. Petit, gewezen Ministre de la Reconstruction et de l'Urbanisme.

5) Prefabricatie en industrialisatie: van Zanuso een beschrijving van het werk van de bekende Franse constructeur Jean Prouvé, en van deze een kort artikel over ontstaan en ontwikkeling van zijn „atelier de construction".

Verder bevat het tijdschrift kronieken, mededelingen en critieken, w.o. een beschrijving van leven en werken van Mendelsohn, door Prof. Labó.

Het geheel is op een uiterst beschaafde en aesthetisch trefzekere wijze verzorgd. Formaat, typografie, foto's, papier, titelblad en zelfs reclames zijn van hoge kwaliteit, een kwaliteit die wij hier in Holland maar al te vaak moeten missen.

Wij kunnen dan ook niet anders, als de uitgeverij voor haar besluit en Rogers voor zijn werk feliciteren. Van Casabella en haar traditie verwachten wij doorgaans een hoog peil: van Rogers en zijn medewerkers kunnen wij zeker zijn, dat zij deze hoge verwachtingen zullen rechtvaardigen.

Hartsuyker

Plan no. 1 1954

1. Samenwerking van Gemeenten bij het Stedebouwkundige Werk in Zweden, door N. Larsson.
   Twee jaar geleden heeft in Zweden op grote schaal samenvoeging van gemeenten plaats gehad, doch het blijkt nu reeds dat daarmede nog niet de beoogde resultaten bereikt worden, aangezien ook de nieuw gevormde grotere gemeenten nog altijd te klein zijn voor een behoorlijke vervulling van bepaalde gemeentelijke taken. O.a. zijn sommige gemeenten nog altijd niet groot genoeg om de nieuwe 9-jarige school in stand te houden.
   Een nieuwe actie tot samenvoeging van gemeenten is niet meer mogelijk zodat men zijn toevlucht zal moeten nemen tot gemeentelijke samenwerking. [...] westelijke plannen zijn daartoe aan[...] wezen. Ook op het terrein van [...] agrarische planning ligt hier nog [...] groot veld van mogelijkheden.

2. Mededelingen omtrent het gebied r[...] Gothenburg door B. Hultén. Het ee[...] streekplan voor het gebied rond [...]thenburg dateert van 1940—1944, [...] was opgesteld onder leiding van [...] Sune Lindström. Sindsdien is de [...]wikkeling snel voortgeschreden, nieu[...] problemen zijn opgekomen; de we[...] eisen nieuwe voorzieningen, een mili[...] vliegveld in dit gebied werpt proble[...] op aangezien het lawaai de norm[...] uitbreiding van de wooncentra in [...] omgeving belemmert, de voorziening[...] ten dienste van de recreatie beho[...] planmatig te worden gedistribuee[...] steengroeven vernielen het landsch[...] en het natuurschoon behoort onder c[...]trôle te worden gebracht.

3. Comfortabel wonen door G. Asvä[...] De Koninklijke Zweedse Commis[...] voor de Moderne Huisvesting en v[...] de Gemeenschappelijke Verzorging he[...] een rapport gepubliceerd over wo[...] gebouwen met speciale voorziening[...] Het rapport beschrijft zeven dergeli[...] gebouwen voor gezinshuisvesting [...] enkele andere van het zelfde type v[...] speciale beroepsgroepen. Het ee[...] gebouw van dit type voor gezin[...] werd in Zweden gebouwd in 19[...] Thans wonen 703 families in wo[...] gebouwen die in het algemeen voor[...] in het verstrekken van de maaltij[...] in het schoonhouden van de wonin[...] en in het zorgen voor de kinderen o[...] dag. In sommige van deze gebou[...] wordt ook de gezinswas verzorgd. [...] Commissie acht deze woongebou[...] een goede vorm van huisvesting v[...] bepaalde types van gezinnen; een [...] zwaar is dat in het algemeen geen vo[...]zieningen zijn getroffen voor kinde[...] die gedurende een korte periode [...] zijn.
   Een speciaal onderzoek is ingest[...] naar de economie van deze vorm [...] huisvesting.
   Wanneer men in aanmerking nee[...] dat door de getroffen voorzieningen [...] vrouw in de gelegenheid komt [...] beroepswerkzaamheden uit te voe[...] blijkt het dat de huisvesting in der[...]lijke woongebouwen met vergaar[...] huishoudelijke voorzieningen eco[...]misch niet duurder is dan de norm[...] huisvesting en ook voor Zweedse [...]beidersgezinnen bereikbaar is. De Co[...]missie beveelt een verder gaan [...] deze experimenten aan, waarbij in ov[...]weging wordt gegeven om bij volge[...] bouwwerken de zaak zo in te rich[...] dat ook in de omgeving wonen[...] gebruik zouden kunnen maken van [...] door het gebouw te verlenen servi[...]

v. Emb[...]